

КУЛЬТУРОЛОГІЯ

УДК 008+39]-027.21(045)

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8096-1957>

П. І. Голотенко

НАУКИ КУЛЬТУРОЛОГІЧНОГО СПРЯМУВАННЯ В КОНТЕКСТІ КОМПАРАТИВНОГО АНАЛІЗУ

В проведеному дослідженні встановлена певна кількість понять для позначення різновидів науково-культурологічних досліджень. Ідентифікована семантика кожного з наявних позначень в контексті їхнього співвідношення в українській та західній науковій традиції. Досліджена історія виникнення термінологічних найменувань в різних країнах західного світу, в тому числі в Україні, у зв'язку з чим проаналізована змістовна специфіка культурології та окремих вузькоспеціалізованих наук про культуру. Наукова новизна дослідження полягає в систематизації, порівнянні та визначенні змісту найбільш відомих назв щодо науково-культурологічної творчості, які вживаються як в українській, так і в західній науково-гуманітарній сфері.

Ключові слова: культурологія, етнологія, антропологія, філософія культури, культурні дослідження.

DOI 10.34079/2226-2830-2023-13-25-5-12

Постановка проблеми. В українській та західній галузі гуманітарних знань існують певні відмінності у найменуванні наук про культуру – як вузькоспеціалізованих, так і полідисциплінарних. Є однакові терміни, які позначають різні види досліджень, та навпаки – є відмінні назви, проте вони застосовуються до однакових спеціалізованих напрямів вивчення культури. Кожне позначення має свою унікальну історію походження в особливих соціокультурних умовах, які у значній мірі визначали його належне застосування до певної галузі знань про культуру. В процесі міжкультурної комунікації різні назви взаємопроникали з однієї національної школи в іншу. До теперішнього часу накопичилась певна кількість позначень відносно цілого ряду дослідницьких напрямів, в наслідок чого виникла проблема розмежування наявних термінів. В свою чергу це ускладнює належне розуміння змістовної специфіки культурології та окремих дисциплін, що складають її структуру, або мають самостійне значення.

Актуальність теми полягає в систематизації та співставленні предметних сфер дослідження найбільш відомих наук про культуру, які існують як в українській, так і в західній гуманітарній традиції.

Мета статті – з'ясувати специфіку наукової культурології та інших локальних дисциплін, пов'язаних із дослідженням феномену людської культури, що передбачає виявлення ступеню відмінності між ними.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. На поточний час в українській науковій культурології у наявності досить обмежена кількість праць, пов'язаних із порівняльним дослідженням певного комплексу культурологічних дисциплін. До числа тих українських науковців, які у деякій мірі займались вивченням даного питання, належать, перш за все, Сегеда Сергій Петрович і Тиводар Михайло Петрович. Проте, за статистикою, дослідження такого спрямування обмежується контекстом соціальної

антропології, а не культурології, для потенційного позначення якої застосовується ширший арсенал термінів. У статті використані літературні джерела, в яких висвітлюються співвідношення значень різних назв для позначення культурології, її окремо взятих структурних розділів та самостійних конкретно-наукових культурологічних дисциплін. Серед них праці Л. Уайта, К. Леві-Стороса, С. Сегеди, М. Тиводара та ін.

Виклад основного матеріалу. Досить загостреною проблемою в контексті розуміння сутності культурологічних досліджень – як у світі, так і в Україні, – є поліверсійність назв деяких наук про культуру, які у різних країнах та окремих школах відрізняються. Існує декілька наступних позначень: «культурологія», «культурні дослідження», «антропологія», «народознавство», «культурна антропологія», «соціальна антропологія», «етнографія», «етнологія» та «філософія культури». Усі дев'ять термінів між собою перебувають у певній семантичній конфронтації, деякі з них співвідносяться між собою як загальне та часткове, а деякі є тотожними. Щоб з'ясувати яким чином перелічені назви взаємопов'язані та уникнути плутанини необхідно враховувати існування декількох самобутніх наукових традицій, між якими специфіка науки про культуру тлумачиться по-різному, або ж однаково, але разом з цим застосовуються різні для позначення терміни.

У північноамериканському та західноєвропейському науковому середовищі терміном «антропологія» прийнято позначати універсальну полівекторну науку про людину, дослідницькі завдання якої пов'язані із аналізом матеріальної та духовної культури різних народів світу, історичних періодів розвитку людства, із аналізом широкого кола актуальних питань мовознавства, літературознавства, релігієзнавства, психології, соціології, біологічної еволюції людини, антропогенезу і т. д. Така концепція наукової антропології сформувалася у XVIII столітті під впливом передової на той час західноєвропейської ідеології Просвітництва (Сегеда, 2009).

Виходить, що подібно до культурології, антропологія є полідисциплінарною наукою про культуру людського суспільства та про людину як біологічну істоту. У результаті, з позиції потрібної диференціації наукового знання, предметна сфера дослідження західно-наукової антропології виходить за межі комплексу власне гуманітарних наук та включає до свого складу деякі природничі науки, зокрема фізичну антропологію та географію. З іншого боку антропологія не охоплює всього об'єму суспільно-гуманітарної проблематики і фактично займає проміжну позицію між природничим та гуманітарним знанням.

Західна антропологія – це широка сфера наукового знання про культурне буття людини. За предметно-тематичною ознакою вона диференціюється на декілька окремих і взаємодоповнюючих напрямів, які утворюють її внутрішню структуру. Серед них антропологічна географія, культурна антропологія, психологічна антропологія, лінгвістична антропологія та інші різновиди антропологічного знання. При цьому загальний та предметний контекст, як правило, окреслюється безпосередньо у назві кожної окремої дисципліни. Проте, важливо зазначити, що Леслі Уайт специфіку західної антропологічної науки розумів по-іншому. За його свідченням антропологія, насправді, зосереджена на археологічних дослідженнях залишків людського тіла, а представники культурно-антропологічного напряму обмежені соціально-психологічним контекстом, куди не вписуються політологічні, філософські та інші аспекти (White, 1958).

Якщо термін «антропологія» на заході має широкий зміст та застосовується до належної інтегративно-наукової галузі, переважну частину якої складають культурологічні дослідження, то в українській науці діаметрально протилежне значення найменувань: антропологія є вузькоспеціалізованою локальною дисципліною,

а культурологія – це універсальна наука про світ людської культури. Згідно вітчизняній концепції, антропологія – це розділ наукових досліджень, предметом яких є етногенез первісних та сучасних суспільств, а також морфологічна відмінність та мінливість людей під впливом зовнішніх чинників природного середовища. Морфологія живих істот людського роду простежується на різних етапах історичної еволюції в залежності від географічної кліматичної зони земної кулі (Сегеда, 2009). Власне, наведене визначення вітчизняної антропології наближена до точки зору на антропологію Леслі Уайта. Відповідно, це – конкретна природознавча моно-дисципліна, яка у свою чергу є одним із структурних блоків культурології, а не навпаки, як у західній антропології.

Відмінність також полягає у термінологічних найменуваннях структурно-дисциплінарних розділів української культурології та західної антропології. Наприклад, вітчизняна «психологія культури» на заході іменується як «психологічна антропологія», або, вітчизняна наука з назвою «антропологія» у західній традиції позначається саме як «фізична антропологія» т. д. Тобто, назви одних і тих самих наукових практик в різних країнах відрізняються.

При тому що культурологія, так само як західна антропологія, є суспільною наукою, вона не включає в себе усіх аспектів гуманітаристики релігієзнавчого, філологічного, політологічного та іншого спрямування. Наприклад, культурологія не заглиблюється у питання суто літературознавчого змісту – з основ віршування, або взаємодії літератури з іншими видами мистецтва. Однак, з іншого боку культурологія тісно пов'язана із історією літератури, як культурного феномену, а також з аналізом змісту художньої мови літературного твору з метою виявлення сенсів реальних культурних явищ, об'єктів та процесів.

Доречно нагадати, що термін «культурологія» вперше з'явився у 1909 році саме у західному суспільно-гуманітарному середовищі, його автором є німецький наукозинець Вільгельм Оствальд. Необхідність застосування терміну у якості позначення науки про культуру, який мав би забезпечити чітке відмежування її від інших гуманітарних практик, обґрунтував американський антрополог Леслі Уайт (White, 1958). Але досить парадоксально те, що західне наукове товариство до свого «рідного» терміну поставилось навіть не з індиферентністю, а здебільшого зі скептицизмом та негативом. Як і багато інших нових слів-термінів, запропоноване позначення «культурологія» було визнано «варварським», оскільки це слово є гібридним та має латинське походження. Тобто, з позиції тогочасних лінгвістично-фонетичних вподобань даний термін сприймався як «бракований». Як це не дивно, понятійно-естетична уява вчених та сучасні тенденції моди завжди відігравали не останню роль у прийнятті або запереченні нових назв у будь-якій сфері наукового знання. До сьогодні серед західних дослідників термін «культурологія» так і не став поширеним та не був визнаним як «повноцінний». Ймовірно, у значній мірі це також обумовлено колективним переконанням західних науковців у недоцільності відмовлятися від старої давно відомої назви «антропологія» та приймати нову «культурологія», оскільки зміст при цьому ніяк не змінюється.

Тим не менш, від кінця ХХ століття дане позначення було позитивно сприйнятим східноєвропейською гуманітаристикою. Відповідно до концепції Вільгельма Оствальда і Леслі Уайта, назва «культурологія» була введена в український науково-освітній обіг у якості найменування системної галузі знань про культуру. До сьогодні в українському медіа-просторі термін набув настільки широкого розповсюдження, що часто застосовується недоречно для позначення більш локальних не-культурологічних предметних сфер.

Таким чином, є два терміни: український «культурологія» західного походження та власне західний «антропологія». За своїм об'ємом та змістом вони здебільшого є

тотожними, кожен з них позначає одну й ту саму галузь гуманітарно-природничого знання, і тому вони потенційно можуть застосовуватись як взаємозамінні синонімічні поняття. Прикладом, відома дослідницька праця «Структурна антропологія» французького вченого Клода Леві-Строса потенційно могла б отримати назву «Структурна культурологія», оскільки семантика словосполучень є тотожною: мається на увазі гуманітарна наука, в основу якої покладено структурний метод дослідження певних культурних явищ. Також в цьому відношенні показовою у біографії багатьох західних вчених є примітка «американський антрополог», чи «англійський антрополог». Якщо замість «антрополог» стверджувати «культуролог», то сенс залишиться тим самим.

В українській гуманітарній традиції для позначення культурології досить часто застосовується назва «cultural studies», що перекладається як «культурні дослідження». Дана назва багатьма сприймається як зарубіжний аналог терміну «культурологія». Однак, насправді ці два поняття не є тотожними. По-перше, поза увагою залишаються інші варіанти перекладу англомовного терміну, це – «критика культури» та «культурна критика», але культурологія не обмежується лише критичним аналізом «вторинної природи». По-друге, словосполучення «cultural studies» позначає ту галузь науки, яка зосереджена на дослідженні саме сучасної культури за допомогою соціологічного та ново-історичного методів (Васильєв, 2015). Предметну сферу культурних досліджень складають нагальні проблеми сучасності, пов'язаних із модою, гендерною ідентифікацією, мас-медіа, масовою культурою, соціальними класами, етно-расовими стереотипами, субкультурами тощо. Означена змістовна орієнтація сприяє посиленню актуальності та практичного значення культурних досліджень.

Поряд із концепцією про культурологію як всебічну універсальну науку про культуру існує інша версія. Відповідно до неї культурологія – це по суті філософія культури, її дослідницьке поле обмежується аналізом сенсів людської діяльності та безпосередньо пов'язаних з нею значень культурних продуктів та об'єктів. Культура в такому контексті буде розглядатись як реальність надприродного позабіологічного походження. Когнітивну практику такої змістовної парадигми німецький мислитель ХІХ століття Адам Мюллер позначав як «Філософія культури» (Шабанова, 2019). Звідси випливає, що наука про культуру із назвою «Культурологія» фактично являє собою «Культурфілософію», або «Філософію культури». І таким чином, два (три) наявних позначення в даному контексті постають еквівалентними та взаємозамінними.

Наступні п'ять термінів «народознавство», «соціальна антропологія», «культурна антропологія», «етнологія» та «етнографія» у вітчизняному науковому середовищі прийнято ототожнювати. Одразу слід зазначити, що у 1970-ті роки між собою вважались еквівалентними не тільки перелічені п'ять понять, але й поняття «антропологія» разом з ними. Відштовхуючись від цього та враховуючи рівнозначність «антропології» та «культурології», в сумі вийде вже сім тотожних термінів. Беручи до уваги теоретичну концепцію про культурологію як «філософію культури», в результаті буде вже вісім синонімічних понять. Нарешті, як вже було раніше зазначено, англомовне словосполучення «cultural studies» зазвичай перекладається як «культурологія» та ототожнюється із другим варіантом перекладу «культурні дослідження».

Так, у кінцевому рахунку начебто маємо абсолютну рівнозначність усіх дев'яти вище зазначених термінів. Звідси логічно було б зробити висновок про можливість використання будь-якого із них для вербального позначення науки про людську культуру. Проте, насправді такий висновок був би помилковим перебільшенням. Якщо семантична еквівалентність пари понять різних наукових традицій – «культурологія» та «антропологія» – є об'єктивною, то решта інших термінів не перебувають з ними в

одному ряді. На відміну від 1970-1980-тих років, на сьогодні є чітке розмежування термінів «антропологія» і таких понять як, наприклад, «культурні дослідження» та «соціальна антропологія».

Отже, зазначені вище п'ять термінів «етнологія», «етнографія», «народознавство», «культурна антропологія» та «соціальна антропологія» в українській гуманітаристиці з достатньою підставою вважаються повністю, або майже аналогічними. Найменування різні, але при цьому вони є взаємозамінними, а не взаємовиключними. Кожен з них позначає одну й ту саму галузь гуманітарного знання – це «наука про побут, традиційну матеріальну і духовну культуру народів, їх походження (етногенез)» (Тиводар, 2004, с. 11). Ключовим поняттям в даному контексті є «традиційність». Згідно поясненням сучасних дослідників, предметна сфера даної наукової практики обмежується культурою саме примітивних і традиційних суспільств.

З вищенаведеного аналізу випливає цілком логічне запитання: чому одне й те саме поле культурологічного дослідження має декілька різних назв? Складність даної ситуації безпосередньо залежить від культурно-історичних особливостей різних країн, де виникли науки – від мовних, соціальних, політичних, географічних тощо. В цьому виявляє себе закономірність нерівномірного розвитку етнокультурних систем: сукупність культурних практик окремих народів характеризується певною сингулярністю.

За свідченням французького соціолога та антрополога К. Леві-Строса, назва «Соціальна антропологія» вперше виникла в Англії та позначала ту гуманітарну дисципліну, зміст якої складала дослідження культури примітивних етнічних груп із усталеною соціальною структурою. Подібна дисципліна виникла в США – це «Культурна антропологія». Своє найменування вона отримала на підставі того, що безпосередній предмет її аналізу складала традиційна культура індійських родоплемінних громад без врегульованої соціальної стратифікації. Проте, контрарність між двома поточними термінами полягає не лише в цьому. Культурні антропологи перш за все зосереджуються на системі духовних культурних цінностей (уявлення, вірування, знання, моральні норми), з урахуванням яких далі стає можливим дослідження матеріальних благ. У сфері соціальної антропології навпаки – відправним пунктом у дослідженні культури є сукупність матеріальних об'єктів (вироби, зброя, обрядові предмети), які відкривають шлях до вивчення метафізичних культурних феноменів (Леві-Строс, 2000). Власне, в цьому вбачається головна відмінність у значеннях «культурної» та «соціальної» антропології, якщо мати на увазі американську та англійську наукові традиції в їхній ретроспективі. У більш пізній час сфери дослідження обох наук утворили єдиний симбіоз, тому на сьогодні вони між собою відрізняються лише назвою.

Іншу пару понять «етнографія» та «етнологія» у західній науці також прийнято відрізняти. Для позначення культурологічного напрямку досліджень, пов'язаних із зібранням, фіксацією та описом емпіричних даних, у 1607 році німецький мислитель Й. Зоммер вперше застосував слово «етнографія». У якості наукового терміну слово «етнологія» вперше запровадив швейцарський антрополог А. Шаванн у 1784 році для найменування історичної науки, яка досліджує «прогрес народів у цивілізації» (Тиводар, 2004, с. 7–9). Як видно, обидва терміни виникли у німецькомовному науковому середовищі – у Германії та Швейцарії. При цьому за своєю етимологією кожен з термінів є давньогрецьким: «етнографія» буквально означає «опис народу», а «етнологія» – це «вчення про народ».

В українській науковій традиції термін «етнографія» набув інтенсивного поширення з 1824 року, що безпосередньо було пов'язано із дослідницькою діяльністю

філософа та літератора В. Довговича. Згодом, ближче до кінця XIX століття в українську гуманітаристику проникає термін «етнологія», в чому головну роль відіграло львівське наукове товариство ім. Т. Шевченка. Новий термін поступово замінює собою більш ранній, що обумовлювалось наміром вчених підкреслити фундаментальне значення відповідної науки, яка не обмежувалась «сухим» викладом фактажу (Тиводар, 2004, с. 8). У 1930-х роках, коли в Україні посилювався тоталітарно-політичний режим радянської влади, назва «етнологія» на офіційному рівні була визнана західницькою, буржуазною і тому неприйнятною для даної науки, яка повинна служити на благо світового пролетаріату. Оскільки у більшості країн Європи домінував термін «етнологія», для заангажованих радянських міністрів культури було принциповим позбавитись від нібито «ворожої» назви. В результаті було повернуто застарілий термін «етнографія», що, по суті, являв собою механічний синонімічний заміник більш доречної коректної назви. Починаючи з 1973 року об'єктивно думаючи радянські вчені поступово стали виносити на порядок денний питання про повернення терміну «етнологія». Врешті-решт, після майже двадцяти років обговорення, і головне – після здобуття Україною державної незалежності у 1991 році, назва «етнологія» для належного позначення наукових досліджень була відновлена (там само).

Україномовним еквівалентом для назв «етнографія» та «етнологія» є один інтегрований термін «народознавство». В інших країнах також виникли свої національні варіанти назв: в США застосовується один термін – «культурна антропологія», в Англії – «соціальна антропологія», в Італії, Іспанії та Франції – «народні традиції» (Тиводар, 2004, с. 10).

У даному контексті виключенням є німецькомовна наукова традиція (Швейцарія, Австрія та Німеччина): три окремі назви – «народознавство», «етнографія» та «етнологія» мають чітку семантичну диференціацію. Більш того, до них додається ще два: «Volkskunde» – застосовується у якості позначення науки про традиційну культуру місцевих етнічно-німецьких спільнот; а також «Völkerkunde» – дослідницький напрям, предметом якого є культура позаєвропейських примітивних народів, в тому числі неписьменних. Обидві вузькоспеціалізовані дисципліни складають один крупний напрям етнологічних досліджень. З 1830-х років позначення «volkskunde» та «völkerkunde» розцінюються як одиничні поняття, що утворюють одне інтегроване – «етнологія» (Тиводар, 2004, с. 9). В той же час терміни «völkerkunde» та «етнологія» є тотожними, а не співвідносяться між собою як родові і видові поняття. Протягом тривалих дебатів в середовищі німецьких етнологів з'ясувалось, що семантика термінів фактично не відрізняється. Так, у кінцевому рахунку було прийняте рішення про можливість їхнього застосування у якості альтернативних синонімічних позначень.

Висновки. Таким чином, дев'ять зазначених на початку назв відомі як у європейських, так і в американських колах науковців. Дискусії з приводу їхньої семантики і доцільності їхнього використання відбуваються не одне століття. До теперішнього часу відмінності значень між поняттями набули більш чіткого вираження, але багатьма фахівцями поки що залишаються недостатньо усвідомленими. Наслідком цього часто є непорозуміння, коли мається на увазі одне значення, але водночас вживається невідповідне поняття. В контексті української гуманітаристики із дев'яти понятійних категорій між собою чітко диференційовані «культурологія», «філософія культури», «культурні дослідження», «антропологія» та «етнологія». Ці науки співвідносяться як рід і вид, і в такому сенсі є взаємовиключними; або вони є емансипованими, але водночас взаємодоповнюючими. По відношенню до етнології решта інших позначень може виступати у якості взаємозамінних еквівалентів.

Бібліографічний список

- Афендик Г.О., Більченко Є.В., Бондарев О.В., Васильєв О.Г.,
Возняк В.С., Возняк С.В. ... & Штайн О.О. 2015. *Наука про культуру: культурологія, kulturoznawstwo, культуроведение, Cultural Studies, culturology*. Київ : Видавництво НПУ ім. М. П. Драгоманова. 338 с.
- Леві-Строс К. 2000. *Структурна антропологія*. З. Борисюк (Переклад з фран.). Київ : Основи. 387 с.
- Сандюк Л. О., Шубелка Н. В., Шмиголь М. Ф. [та ін.]. 2021. *Основи культурології* : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури. 400 с.
- Сегеда С. 2009. *Антропологія*. Київ : Либідь. 424 с.
- Тиводар М. 2004. *Етнологія*. Львів : Світ. 624 с.
- Шабанова Ю. О. 2019. *Філософія культури*. Дніпро : Ліра. 240 с.
- Storey J. 1997. Cultural studies: an introduction. *What is cultural studies?* University of Sunderland. pp. 1–13.
- White L. 1958. Culturology. *Science. New Series*. URL : <https://www.science.org/doi/10.1126/science.128.3334.1246.a> (дата звернення: 20.01.2023).

References

- Afendyk G.O., Bilchenko E.V., Bondarev O.V., Vasiliev O.G.,
Wozniak V.S., Wozniak S.V. ... & Stein O.O. 2015. *Science of culture: culturology, kulturoznawstwo, kulturovedenie, Cultural Studies, culturology*. Kyiv : Drahomanov National Pedagogical University. (In Ukrainian).
- Levi-Strauss K. 2000. *Structural anthropology*. Z. Borysyuk (Translated from French). Kyiv : Basics. (In Ukrainian).
- Sandyuk L.O., Shubelka N.V., Shmygol M.F. [et al.]. 2021. *Fundamentals of cultural studies*. Kyiv : Center of educational literature. (In Ukrainian).
- Shabanova Yu. O. 2019. *Philosophy of culture*. Dnipro : Lira. (In Ukrainian).
- Szegeda S. 2009. *Anthropology*. Kyiv : Lybid. (In Ukrainian).
- Tivodar M. 2004. *Ethnology*. Lviv : World. (In Ukrainian).
- Storey J. 1997. Cultural studies: an introduction. *What is cultural studies?* University of Sunderland. 1–13.
- White L. 1958. Culturology. *Science. New Series*. URL : <https://www.science.org/doi/10.1126/science.128.3334.1246.a> (Accessed: 20 January 2023).

Стаття надійшла до редакції 20.05.2023.

P. Holotenko

**SCIENCES OF CULTURAL ORIENTATION IN THE CONTEXT OF
COMPARATIVE ANALYSIS**

In the conducted research, a certain number of concepts were established to indicate the varieties of scientific and cultural studies. Identified the semantics of each of the available designations in the context of their relationship in the Ukrainian and Western scientific tradition. The history of the emergence of terminological names in various countries of the Western world, including in Ukraine, has been studied, in connection with which the substantive specificity of cultural studies and certain highly specialized sciences about culture has been analyzed.

The scientific novelty of the study consists in the systematization, comparison, and definition of the content of the most famous names for scientific and cultural creativity,

which are used both in the Ukrainian and in the Western scientific and humanitarian sphere.

Clarifying the meanings of various terminological names of scientific cultural studies and other disciplines is one of the primary tasks. Without solving the content uncertainty, it is impossible to navigate well in the internal organization and structure of the science of culture, which in turn hinders the awareness of the subject area of various directions of cultural studies. The conducted research contributes to terminological specificity and consistency, which brings closer mutual understanding in the process of inter-scientific communication, and also increases the effectiveness of theoretical research on similar issues. In addition, the materials of this article can be useful in the educational process, in particular for courses of lectures on "History and Philosophy of Science", "Theory of Culture", etc. This is the practical significance of this article.

Key words: *culturology, ethnology, anthropology, philosophy of culture, cultural studies.*

УДК [008:7.046] : 316.623

Л. С. Гоц

ДОСЛІДЖЕННЯ ІДЕНТИЧНОСТІ В ПОСТГУМАНІСТИЧНІЙ АНТРОПОЛОГІЇ: ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

Актуалізація проблеми плинної та множинної ідентичності, що притаманна світу «плинної сучасності» (З.Бауман), віддзеркалилась у західній науці останньої третини ХХ ст. Водночас, із поширенням транс- та постгуманістичних ідей у ХХІ ст. вона набуває нових, «нелюдських» горизонтів. Аналітична стаття присвячена проблемі методології дослідження та маркування альтернативних людським ідентичностей в постгуманістичній антропології. В рамках україно- та російськомовної гуманітаристики вперше запропоновано термінологічний апарат дослідження поп-human ідентичностей. Виявлено основні узагальнювальні терміни, що маркують нелюдську ідентичність у біологічних людей в науковому дискурсі – «Інший», «pop-human» й «otherkin». Експліковано їх семантику, запропоновано короткі дефініції, розкрито специфіку та діапазон їх використання у закордонній постгуманістичній антропології. Запропоновано здійснення рецепції термінів «pop-human» (не-людина, нелюдський) та «otherkin» (інородець, ініорідний) у вітчизняний науковий дискурс, як таких, що найбільш влучно відображають широкий діапазон індивідуального досвіду носіїв альтернативних людським ідентичностей. Доведено що саме ці терміни можуть стати основним узагальнювальним інструментом дослідження нелюдських суб'єктів та альтернативних ідентичностей у вітчизняних студіях. Стверджується, що в постгуманістичній антропології варто віддавати перевагу постструктуралістській методології дослідження як більш об'єктивній у порівнянні зі структуралізмом та методом бінарних опозицій.

Ключові слова: *культурологія, трансгуманізм, постгуманізм, альтернативні людським ідентичності, інший, азеркін, не-людина, термінологія, бінарні опозиції, структуралізм, постструктуралізм.*

DOI 10.34079/2226-2830-2023-13-25-12-20

Постановка проблеми. Стаття звернена до проблеми методології дослідження та позначення альтернативних людським ідентичностей в постгуманістичній